

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. In nomine 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

quæ situm & cognitum fuerit, sententia prætextu falsitatis non amplius retractatur, *l. fin. C. De fide instrum.* Exceptâ causâ matrimonii, præscriptionis cum mala fide, & aliis, quæ salutem ani-

mæ concernunt, in quibus sententia semper & quodcumque retractari permittitur probato falso, *c. Lato 7. c. Tenor 10. cum c. seq. inf. De sent. & re judic. ex ratione textus in c. fin. inf. De præscript.*

In Cap. In nomine 2.

SUMMARI A.

1. *Receptio testium contra adversarium absentem non citatum est nulla.*
2. *Ratio hujus decisionis.*
3. *Adversarius comparens an ad audienda testimonia admitti debeat.*
4. *Valebit receptio testium, si pars adversa nolit adesse.*
5. *An sufficiat una citatio.*
6. *Ante litis contestationem neque testes audiri, neque pars ad audiendum citari possunt.*
7. *Qualitas testium*
8. *Servus non potest esse testis.*
9. *Nec mulier regulariter.*
10. *Iure civili mulier recte admittitur in testem.*
11. *Exceptis testamentis.*
12. *Iure Canonico non admittitur in causis criminalibus criminaliter intentatis*
13. *Admittitur verò in causis civilibus & criminalibus civiliter motis.*
14. *Non admittitur impubes.*
15. *An pubes de eo, quod in ætate pupillari vidit?*
16. *Non admittuntur animi iudicio laborantes, furiosi, amenes &c.*
17. *Non improbi aut infames.*
18. *Sive iurus sit infamia, sive facti.*
19. *Pauperes an removendi.*
20. *An & infideles aut hæretici?*
21. *Repelluntur à testimonio perjuræ.*
Et quibus imperari potest, ut servi in causa dominorum & liberi in causa parentum.
23. *Domestici an rejiciendi à testimonio.*
24. *Testis idoneus nemo in sua causa, nec socius in causa socii.*

HOC textu, cum recepti essent testes contra Episcopum absentem, & non citatum, declarantur eorum testimonia nullius esse momenti. Quare ex hac sententia commune hoc pronuntiatum elicitur,* Quod receptio testium nulla sit contra non citatum adversarium. Idem probat textus in §. *Et hoc verò 9. Novel. 90. De testib.* unde decisio hujus Capituli desumpta est. Quocirca in primis observandum est, uti hic eleganter notat Panorm quod in causis decidendis,

vel instruendis in foro Canonico sive Ecclesiastico jus civile sequendum sit, ubi videlicet aliter provisum non est de jure Canonico. Id enim exemplo suo docet hic Gregorius S. Pont. dum ex jure civili decedit, contra absentem non citatum testes non esse admittendos. Eadem quoque regula retinenda est ex parte juris civilis, ut, si & in eo quid desideretur, similiter ex jure Canonico suppleri debeat, *juxta text. in c. 1. & c. 2. inf. De novi operis nunt.*

Ratio decisionis in eo posita est, quod regulariter adversarius citandus sit ad omnem actum, in quo præjudicium ejus vertitur, hoc est, ex quo lædi potest, si ad sit, *l. De unoquoque 47. D. De re judic. & l. Nam ita dicitur 39. D. De adopt. & per eosdem textus.* Maranta in *Speculo aureo* p. 6. tit. *De citatione.* Quippe hoc loco adversarii interest, ut videat jurare testes, item an personæ productæ in testes idoneæ sint ad dicendum testimonium, *text. hic & ibid. Panorm. num. 12.* Nam vis testimonii non tam in se spectatur, quam ex persona testis estimatur, *l. 3. §. idem dicitur Hadrianus D. De testib.*

Verum quæstionis est, An adversarius, si compareat, etiam ad audienda ipsa testimonia admitti debeat? Quod videtur, per hunc *text. n. in fine & per d. §. Et hoc verò.* Cui tamen refragatur *Venerabili 52. inf. eod.* ubi jubentur testes sigillatim audiri, quod ibidem Bern. Glossator exponit secretò, Quod certe non convenit illi textui, neque proprietati verbi *sigillatim*, quod idem est quod *separatim* sive per singulas personas. Unde fiet, quod, si testes, præsentem utraque parte vel alterâ, deponent, non amplius ipsi vel alii testes audiri poterunt, propter jam didicita, id est, cognita testimonia, idque ad vitandam subornationem, *c. Fraternalitatis 17. & ibi latius inf. eod.*

Neque obstat textus noster & in *d. §. Et hoc verò* quia, ut Resp. hic idem Bern. & Panormit. verbum *audire* ex audiri debet, quoad juramentum testium, non verò quoad eorum depositiones, ut scilicet partes ipsæ testes audire debeant jurantes, non verò deponentes. Verum non congruit hæc explicatio huic nostro textui. Quare aliter putat Bart. & Castrensis, in *l. Si quando C. De testib.* quod

dicta testium etiam tunc intelligantur audiri à partibus, quando testes jurant coram partibus, quia depositio eorum postea subsequens refertur ad ipsum juramentum. Sed nec hæc expositio convenit textui, nisi per quamdam interpretationem sive consequentiam, non propriè Unde simpliciter ita accipiendus videtur, ut & de testimoniis audiendis, utraque parte præsentè, intelligatur Sed tunc illud incommodum eveniet, ut, testibus hoc modo semel auditis, ipsi vel etiam alii testes numquam in eadem causa reproduci possint, propter timorem, ut dixi, subornationis. Ut tamen hoc incommodum evitetur, & ne via probationibus præcludatur, existimo quidem adversarium absentem, ad audiendos testes eorumque testimonia, citari debere, non verò cogi, ut intersit depositioni eorum: quia certum juris est, in eadem causa, eodemque articulo probando, plures productiones testium admitti: quod certè non fieret, si priorum testium dicta ab utraque parte præsentè antea audita fuissent. *Auth. At qui semel C. De probationib. c. 2. De testib. in Clem.* Unde necesse est dicamus, illud in arbitrio esse partium audiant simul jurantes testes & testimonia eorum; vel audiant eos solummodò jurantes, sed eorum testimonia secretè à Judice excipiantur. Quod ultimum approbat consuetudo generalis, teste *Gl. in d. l. Si quando.*

4 Quid si adversa pars citata nolit per se, vel per procuratorem adesse? Hoc casu valebit receptio testium, perinde ac si præsens interfuisset, in odium scilicet absentis contumacis, *text. hic c. in d. l. Si quando C. hoc tit.*

5 Porro controversum est, An una citatio sufficiat? Quod plerique putant, ut Joan. Andreæ, Ant. Burrius, Panorm. Bart. quos refert Felinus *hic num. 21.* Quibus suffragatur hic noster textus, dum simpliciter loquitur de admonitione. Contra verò existimat Baldus *in d. l. Si quando num. 2.* quòd simplex admonitio, sive citatio non sufficiat, sed requisatur peremptoria citatio, hoc est, talis, quæ Juxta comminetur parti citatæ, se progesturum in negotio, etiam absente parte, *l. Non nunquam 72. D. De judiciis c. l. Contumacia 53. D. De re judic. & probare videtur textus in c. Consuluit 24. in princ. sup. De officio c. potest. ind. deleg. Quam sententiam sequitur & Decius *in d. c. Consuluit;* quia in receptione testium adferunt grave præjudicium verti, cum in ea fundamentum consistat causæ, atque idcirco citationem peremptoriam, quæ tempora continet trium citationum, exigit. Sed*

prior sententia verior est, *per h. text.* quia peremptoria citatio tantummodò requiritur, ad ingressum litis, *l. Ad peremptorium 68 cum aliquot ll. segg. D. De judic. c. d. l. Contumacia & quæ fit ad audiendam sententiam, c. Cum olim 34 inf. h. tit. c. l. 1. §. item cum ex edicto D. Quæ sententia sine appellat. rescind.* In aliis verò actibus Judicialibus sufficit una & simplex citatio, nisi in capitalibus criminibus, *l. fin. c. ibi D. De feris c. text. hic.*

Nec obstat textus in *d. c. Consuluit,* quia Juxta ibi de facto peremptoriè citavit partem ad recipiendos testes, & depositiones eorum publicandas; narratio autem facti non inducit dispositionem: vel certè verbum, peremptoriè, referendum est ad sententiam, cui immediatè subjicitur, in qua requiri diximus peremptoriam citationem, vel, si mavis, trinam citationem, de quo latius Panorm. *in d. c. Consuluit.*

Hæc tamen intellige post litis contestationem: 6 nam antequam lis contestata est, quæ fit per negationem rei conventi, testes produci vel audiri non possunt, ut sup. tit. *Vi lite non contest. c. c.* ergò neque citari potest pars ad audiendum. Nisi quibus casibus proceditur in judicio, absque litis contestatione, ut sunt causæ beneficiales, matrimoniales, decimales, usurariæ, quæ etiam absque litis contestatione aliisque solemnitatibus judicii expediuntur, *juxta c. 2. De judic. in Clem. iuncto c. Sapè De verbor. sig. in visdem Clem.*

Ceterum hic breviter persequamur, more aliorum Interpp. ad hoc Cap. de qualitatibus testium, ob quas vel rejici, vel recipi possunt testes, quod ad *c. 1. sup. eod.* promisimus. Has Gloss. hic in *V. viliissimi* potissimum duobus versiculis complexa est, veluti;

*Conditio, sexus, ætas, discretio fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista require.*

Per Conditionem intellige statum ipsius testis, 8 utrum scilicet is servus sit, vel liber; nam tantummodò liber, non servus, in testem admittitur, *c. Forus §. conditionem inf. De verbor. sig. c. l. Servi 7. D. hoc tit.* Nisi in subsidium, cum videlicet nulla alia probatio suppetit, *d. l. Servi.* Quod hic longius non persequor, sed qui velit adeat Hostiensem. *in Summa hoc tit.*

Sexus idèò ratio habetur in teste, ut videlicet 9 testis sit vir, non mulier; nam varium & mutabile testimonium semper fœmina producit, ut loquitur textus *in d. c. Forus §. natura c. can. Mulierem*

xxxiii. q. 5. At verò in teste constantia requiritur, l. 2. *D. hoc tit.* Cui tamen adversantur textus, in c. 3. in c. *Tam litteris* 33. *inf. hoc tit. in c. 2. De judic. in 6. & in l. Ex eo* 18. *D. De testib.* quibus juribus mulier in testem recte admittitur. Unde cum hæc inter se pugnare videantur, necesse est distinctionis fœdere inter se concilientur.

10 Quare Phil. Decius in c. 3. *inf. eod.* tres Conclusiones hac de re adfert: quarum prima est, Quod mulier de jure civili in causis tam criminalibus, quam civilibus in testem adhiberi potest; propterea quod eo jure mulieri non sit interdictum testimonium, sed quælibet persona in testem admittatur, cui non est interdicta testimonii dictio, l. 1. *in pr. D. hoc tit.* Et quidem de criminalibus causis textus est expressus in d. *Ex eo D. De testib.* ubi ita Paulus JC Ex eo, quod prohibet lex Julia de adulteris testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur, etiam mulieres testimonii in judicio dicendi jus habere. Quod argumentum Pauli desumptum est à contrario sensu: si enim mulier condemnata dicere testimonium prohibetur, ergò non condemnata recte dicit testimonium. Atque hæc conclusio communi Dd. sententia comprobata est, teste Panormit. in d. c. 3. atque æquitatem habet, quando veritas per masculos haberi non potest, ut recte censet Decius *ibid.* ex Joanne Andrea. In civilibus tamen causis indistincte non admittitur mulier in testem, * veluti in testamentis, §. *testes Instit. De testam. ordin. & l. Qui testamento* 20 §. *testes D. Qui testam. fac. poss.* Sed illud introductum est propter solemnitates testamenti: unde in aliis actibus, quæ nullam solemnitatem desiderant, ut sunt codicilli, §. *fin Instit. De codicill.* item testamentum militare, *tit. Instit. De milit. testam. in pr.* item testamentum parentum inter liberos conditum, l. *Hac consultissima* 21. §. *ex imperfecto & Auth. Quod sine C. De testam.* aliisque contractibus, licet adhibetur testis mulier. Ratio est, quia non prohibetur.

11 Altera Conclusio est, quod de jure Canonico in causa criminali criminaliter intentata, hoc est, ad publicam vindictam, mulier non admittatur in testem, d. c. *Forus & ibi Gl.* nisi per inquisitionem, aut denuntiationem de crimine cognoscatur, d. c. 3. quia de jure Canonico ordinaria pœna criminis, per inquisitionem aut denuntiationem cogniti, regulariter non infligitur, sed alia pro arbitrio ipsius judicis, v. *Inquisitionis* 21. *in fine pr. inf. De accusat.* Unde fit, quod in causa inquisitionis, vel denuntiationis criminis, tamquam mi-

nus præjudiciali recipiatur mulier in testem.

Tertia Conclusio est: In causis civilibus, item in causis criminalibus intentatis civiliter, hoc est, ad proprium commodum actoris, mulier à testimonio dicendo, neutro jure tam Canonico quam civili rejicitur. Ita Decius, per d. c. 3. sed magis probat textus in d. c. *Tam litteris* 13. *inf. hoc eod. tit.* Ubi tamen mulieris testimonium testimonio viri opponitur: dubium enim est quando testimonium viri prævaleat tamquam dignius, c. *Ignoscatur* 32. *hoc tit.* Unde nota differentiam hic juris civilis & Canonici, quod illo jure mulier in causis criminalibus recte in testem recipiatur, non autem de jure Canonico, ubi causa criminalis per accusationem instituta est.

Non obstat ratio d. c. *Forus*, quod mulier inconstans sit; quia id verum est quoad ipsam naturam mulieris, ut ipse textus indicat, sed non ratione prudentiæ, quæ præter naturam sæpè inest mulieri, quod æstimabit judex ex personæ circumstantiis, juxta l. 2. & l. 3. *D. h. tit.*

Neque impedit d. *can. Mulierem* xxxiii. q. 5. qui licet simpliciter mulierem à dicendo testimonio removeat, tamen ille revocandus est & attemperandus, juxta prædictas conclusiones, vel potius hic locum non habet, cum sit D. Augustini, ut inscriptio ipsa ostendit. Certi verò juris est, testimonia sanctorum Patrum nullam auctoritatem habere in decidendis causis, ubi juri contraria sunt: sed tumis recte utimur, quando jus deficit, *text. in can. 4. Dist. 20.* vel alioqui Decretali summi Pont. inserta sunt, vel aliter approbata; quia tunc pars juris sunt, juxta illud Justiniani: *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur, l. 1. §. sed n. que C. De vet. jur. enucl. Idem est & apud Bonifac. in c. Si Apostolica* 22. *De præbendis* in 6.

His expeditis reliquas qualitates testium persequamur. Igitur tertia qualitas in teste est *Ætas*, scilicet pubertatis: nam si adhuc impubes est, 14 testimonium ejus respuitur, propter imbecillitatem judicii, l. 3. §. *lege Julia & l. Invisi* 19. *in fine D. De testib.* Idque in civili causâ; quia in criminali exigitur ætas viginti annorum, propter majus periculum, l. *In testimonium* 20. *D. eod.*

Sed quærunt Dd. Anne pubes possit reddere 15 testimonium de eo, quod in pupillari ætate vidit? Quod vix videretur, cum non censeatur impubes intelligere quod videt, l. 1. §. *impubes C. De falsa moneta, & l. fin D. De juris & facti ignor.* Unde pubes factus de re tamquam sibi ignota testificari nequit.

quit. Sed verior est contraria sententia Accursii, post Joan. antiquum Interpretem in d. §. lege Iulia in V. impubes: quam & ibid. sequuntur Bart. & Salicetus, dum tamen, ut Bald. rectè monet, impubes infamiam excesserit, hoc est, sit major septem annis, per text. in l. Excipiuntur 14. D. De S. C. Syllan. junctâ l. Si infans C. De jure delib. Et ratio est, quia pubes factus non prohibetur ferre testimonium de eo, quod antè vidit ergò admittitur in testem, per l. 1. circa princ. D. hoc tit. Nec obstat, quòd impubes non censeatur intelligere; nam satis est eum vidisse factum, & memoriâ illud retinuisse, licet forte non intellexerit.

16 Quarta qualitas, quæ in teste consideratur, est *Diferetio*, id est, animi iudicium, quod extra omnem controversiam est. Ut hinc furiosus, amens, ebrius, rectè rejiciantur à testimonio, item illi, qui vacillantes testimonium dicunt, l. 2. D. hoc tit. quam vis permissum sit testi in contingenti, non ex intervallo, errorem suum corrigere tamquam memoriâ lapsio, c. Prætorum 7. & ibi latius inf. De testib. cogendis.

17 Quinta qualitas est *Fama*, ne scilicet testis ulrà infamiz notâ aspersus sit, l. 3. circa pr. & §. lege Iulia D. hoc tit. & c. Testimonium 45. inf. eod. quippe tota testimonii fides ex persona testis pender, qui si improbis vel inhonestis moribus sit, sibi ipsi fidem derogat, c. Forus 10. vers. vita inf. De verb. sign. Ut hinc Hadrianus Imp. eleganter rescripserit, testibus se, non testimonio crediturum, hoc est, nudis testimonio exploratas habeat, l. 3. si etiam personas testium exploratas habeat, l. 3.

18 §. idem D. Hadrianus D. eod. tit. * Neque interest, hæc infamia juris sit, an facti. Juris, quæ à jure inferitur, ut si testis sit leno vel ignominiosè ab exercitio dimissus, vel histrio, vel meretrix, vel adultera, l. 1. cum ill. seqq. D. De his qui not. infamia, l. Palam 43. in pr. & §. quæ in adulterio D. De ritu nupt. Item si testis ex delicto aliquo publico condemnatus sit, l. Infamem 7. D. De publ. judic. vel etiam ex privato delicto, propter dolum, d. l. Infamem & l. Athletas 4. in fine cum duabus ill. seqq. D. eod. tit. De his qui not. inf. Infamia facti est, quæ non inferitur à jure, sed tantummodò apud bonos viros testis existimatio læsa est, l. 2. D. De obsequiis à lib. & liberis præst. Imola & alii Dd in d. c. Testimonium

19 Sexta qualitas est in teste *Fortuna*, ne videlicet testis eâ paupertate laboret, ut facilè lucri causâ testimonium dicaturus sit, d. l. 3. in pr. Quippe inopes facilius corruptuntur, quam divites, §. sancimus Nov. 90. De testib. & ibi Accurs. Honesti tamen

pauperes à dicendo testimonio minimè removendi sunt, c. Si quis 8. inf. hoc tit. Hujus igitur discussio ab arbitrio Judicis pender.

Septimò in teste spectatur *Fides*, ut scilicet fidelis sit, non Judæus aut hæreticus, l. Quoniam 11. junctâ Auth. Gazaros C. De hæret. Exceptis tamen contractibus & ultimis voluntatibus, in quibus hæretici rectè in testes recipiuntur, propter utilitatem necessarij usus, ut loquitur textus in d. l. Quoniam.

Atque hæc hætenus de qualitatibus testium, quas in testibus attendendas esse monent hinc Gl. & Dd. Quibus adde, ne perjuri sint testes: nam & hi à testimonio dicendo repelluntur, c. Testimonium 54. hoc tit. can. Quicumquè v. 1. q. 1. & can. Parvulus 22. q. 5. non quidem eâ ratione, quòd infames sint, ut plerique putant, per l. Si quis major 41. C. De transact. cum illa lex in singulari casu loquatur; sed propter juramentum, quod antea testis transgressus est, quodque rursus in testimonio ferendo alias præstare tenetur, c. Nuper 52. hoc tit. & l. Iurisjurandi 8. C. eod. tit. nunc autem præstare non potest, ob idem perjurium, quod in eo timeatur, per juris regulam, Semel malus semper præsumitur esse malus; c. Semel malus De R. l. in 6.

Item ne testis à producente imperari possit, ut testis fiat, quales sunt liberi nostri vel servi in potestate nostra constituti, l. Idoni 6. D. eod. Item neque parentum in causa liberorum testimonium admittitur, ut est textus in l. Parentes 5. C. eod. Parentes (inquit textus) & liberi invicem adversus se nec volentes ad testimonium admittendi sunt. Nisi ageretur de contrahendo vel distrahendo matrimonio, propter consanguinitatem, nam hoc casu parentes, & his deficientibus, proximi cognati rectè admittuntur in testes: quippe his magis, quam aliis extraneis, cognatio sua perspecta est, propterea quòd, ut textus ait, unusquisque genealogiam scire desiderat, in c. Videtur 3. inf. Quæ matrem accusare poss. quocirca hinc testimonio dicendo rectius alijs præferuntur, Conjunge c. Super eo 12. inf. eod.

Sed quæsitum est de domesticis, an hi rejiciantur à testimonio dicendo? Et de his quidem existat textus in l. 2. C. hoc tit. & in l. penult. D. eod. in c. In literis 2. 4. inf. eod. quòd rejiciantur: nam propter affectionem non videtur domesticus carere suspitione falsi, quæ à teste abesse debet, l. 3. in pr. D. De testib. Verum eum iniquum videatur, omnes domesticos promiscuè rejici à testimonio; quid

quid enim si testis famulus sit, vel alius, qui operas suas domesticas locaverit alteri: idcirco Bern. Innoc. & Panorm. in d. c. In litoris, putant eos domesticos prohiberi, quibus imperari potest, ut testificentur; reliquos vero domesticos pro arbitrio & discretione Judicis, quanta scilicet fides attribuenda sit, æstimandos esse. Nam satis durum esset, ratione solius familie quem submovert à ferendo testimonio, cum Clericis in causa suæ Ecclesiæ testimonium permittatur, c. Insuper 6. c. Cùm nuntius 12. in f. eod. de quo dixi supra in c. Tertio loco 5. De probat.

Postremo expressi juris est, neminem in sua causa idoneum esse testem, l. Nullus 10. D. De testib. c. l. Omnibus 9. C. eod. Item nec socium in causa so-

ci, siue sit socius ejusdem criminis, c. Veniens 10. c. Personas 20. in f. eod. c. l. Quoniam 11. C. hoc eod. tit. siue sit socius contractus, vel alterius rei, ubi scilicet commodum vel incommodum commune est, Facit l. 1. §. in propria D. Quando appellandum sit Alioqui recte admittitur socius in alia re, cum non prohibeatur à jure: nisi tamen affectio socii aliud suaderet, quod & Judicis erit dispicere. Vide latius, Felin. in c. Intimavit 18. in f. eod. & Ant. Gomez Variar Resolut. tomo 3. c. 12. num. 1. cum seqq. Neque obstat textus in c. 3. in f. eod. ubi socius ejusdem criminis admittitur contra socium; quia id fit, ut aliqua præsumptio eliciatur ex testimonio socii, non ut ex eo convinci criminis possit socius, Gl. & Panormit. in d. c. 3.

In Cap. Si qui testium 8.

SUMMARI A.

1. Testis cogi potest ad testificandum.
2. Excipiuntur valetudinarii, senes, debiles, pauperes.
3. Item mulieres, Doctores, Professores.
4. Testes alibi degentes à iudice loci audiendi.
5. Littera compassus qua dicantur.
6. Consanguinei qui ad testimonium dicendum cogi non possunt.

Certi juris est, testem cogi posse à Judice, ut coram se compareat testimonii nomine, l. Si quando 15. C. hoc tit. c. l. toto tit. in f. De testib.

1 cogendis. † Hinc tamen excipiuntur, valetudinarii, senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, ad quos testimonii excipiendi causa personarum idonearum mittuntur, text. h. In prioribus tribus casibus impossibilitas quodammodo excusat testes; in pauperibus vero verecundia, quæ exire prohibentur, cum verecundia impossibilitati annumeretur, l. Filium 15. in fine D. De condit. insti-
2 tut.

3 Quod fit, ut & mulieres, ad testimonium dicendum citari, comparere non teneantur, ob sexus verecundiam; sed ad eas quoque missio fit, c. 2. De judic. lib. 6. Ejusdem generis sunt egregiæ personarum, l. Ad personas 15. D. De iurejur. ob eandem rationem, Gl. & Panorm. hic Quibus annumerantur Doctores & Professores litterarum, l. Medicos 6. C. De profess. & med. lib. 10. Et hoc in civilibus causis receptissimum est. In criminalibus vero causis ipse Judex testem audire debet, propter rei gra-

viratatem, Auth. Apud eloquentissimum C. De fide instrum. Et hæc in rebus, qui subleat jurisdictioni Judicis, coram quo causa agitur. † At si testes alibi degant, audiendi sunt à Judice loci, qui audita testimonia sigillatim transmittit ad Judicem causæ, l. Iudices 17. C. De fide instrum. c. §. quoniam sancimus c. v. multa Nov. 90. De testib. † Quod fit per litteras, ut vulgus loquitur, compassus, hoc est, quibus Judex causæ rogat alium Judicem, sub quo testes degunt, ut compellat eos ad ferendum testimonium.

6 Sed nec illud hæc omittendum est, invito denuntiari non posse, ut testimonium dicat adversus suum socerum, generum, vitricum, privignum, sobrinum vel sobrinam, & ex his progentos, l. 4. c. l. 5. D. hoc tit. Idque honori siue pietati utrimque tribuitur, dum tamen aliunde probatio haberi possit. Alias & hi cogi poterunt, ex sententia Innoc. in c. 1. in pr. in f. tit. prox. & post eum Hostiens. & Panorm. ibid. ne propter defectum probationis res pereat, arg. l. Quoniam 21. C. De heret. Dixi, invito; nam dubium non est, quin bralique superius excepti admitti possint ad testimonium dicendum, cum quilibet juri pro se introducto possit renuntiare, l. penult. C. De pactis. Exceptis Monialibus, quibus interdictum est egredi Monasterium, c. 2. in fine De judic. in 6. Item parentibus & liberis, qui nec volentes adversus se invitentur in testes recipiuntur, l. Parentes C. De testib.

In Cap.